

Barlog Károly

# HUSZONEGYEDIK SZÁZADI MAKRÓSZKÓP

– avagy az *Egy makró*  
emlékiratainak aktualitása

Mi tagadás, magam is meglepődtem az ötletemen, miszerint Végel László németországi recepciójáról szeretnék írni. Midőn elköttem eme felelőtlen kijelentést, nem ismertem a vizsgálódás buktatóit, nehézségeit, mivel nem ismertem egyetlen olyan német nyelvű recenziót sem, amely Végel műveiről szól. A kérdés mindazonáltal roppant érdekes: hogyan olvashatnak a németek Végelt? Aztán kutattam, jobb híján, az interneten. Összegyűjtöttem (szinte) minden recenziót, ajánlót, töredéket, szöveg-morzsát, amely az elmúlt évben megjelent. Ebben nagy segítségemre volt a szerző, aki a honlapján közzétette e cikkek egy részét. Hál' istennek, Végel László alapos gyűjtő-és dokumentáló munkát végez. És miközben kerestem az érintkezési pontokat, azokat a hangsúlyos góccokat, amelyek mentén megkezdhetném a vizsgálódást, rájöttem arra, hogy nekem tulajdonképpen nem is a német

recepcióról kell írnom, ámde egy olyan dologról, amelyen talán el sem gondolkodom, ha nem ismerkedem meg ezekkel a német nyelvű cikkekkel.

Egyszóval, a jelen szövegem a véletlen műve – s hogy a véletlenek olykor hatványozódnak, arra tökéletes példa továbbá az is, hogy miért pont ezt a címet választottam. Amikor néhány hónapja Végel idén megjelent kötetéről, a *Búnhődés*ről írtam, eszembe jutott, hogy figyelni kéne a német recepciót, hogyan reagálnak a németek erre a könyvre. De még most, mikor ezek a sorok íródnak, sem született olyan kritika, amely észrevenné a végeli ironia működését, vagy észreveszi ugyan, mégsem ad róla számot. Érdekesnek találtam, ahogyan Ilma Rakusa a *Neue Zürcher Zeitung* hasábjain<sup>1</sup> úgy kerülgeti a perifériacentrum-problematikát, akár macska a zavaros tócsát, mintha érezné, hogy ebbe nem szabad, veszélyes belelépnie. Legalábbis abból a pozícióból, amelyből az ő recenziója szól. A kritikák hiánya talán annak tudható be, hogy még friss a fordítás. Ha így van, akkor résen kell lennünk!

A tavaly megjelent kötetéről, az *Egy makró emlékiratairól* azonban tekintélyes mennyiségű recenzió látott napvilágot. Ezen szövegek egy része sajnos kimerül a regény történetének összefoglalásában, így tehát azokkal itt nem foglalkoznék behatóbban. Más részüket azonban tartogatott számomra újdonságot. Bizonyára ez annak is köszönhető, hogy magam inkább a *Makró* élvezői, mintsem vizsgálói közé tartozom. Újdonság volt az, ahogyan a német recepció világirodalmi kontextusba helyezi Végel regényét. Csak néhányat említenék meg azon irodalmi alkotások közül, amelyekkel a szerzők az *Egy makró emlékiratait* szembeállítják. Bettina Kaibach a *Der Tagesspiegel* honlapján<sup>2</sup> Viktor Jerofejev *A moszkvai szépség* című regényéhez hasonlítja a *Makró*t, azzal a különbséggel – írja –, hogy Végel regényében nincsenek pros-

<sup>1</sup> Rakusa, Ilma: *Heimweh ohne Heimat*. *Neue Zürcher Zeitung*, 2012. augusztus 9., <http://www.nzz.ch/aktuell/feuilleton/literatur/heimweh-ohne-heimat-1.17451884>

<sup>2</sup> Kaibach, Bettina: *Recht hat, wem es prächtig geht*. *Der Tagesspiegel*, 2012. január 23., <http://www.tagesspiegel.de/kultur/literatur-recht-hat-wem-es-praechtig-geht/6096870.html>

tituáltak (?!), valamint a *Makró* erényét *A moszkvai szépséggel* szemben Végel szikár mondataiban, tömör mondatszerkesztésében látja, abban, hogy megkíméli az olvasót az ömlengéstől, ami azonban Jerofejevre olyannyira jellemző. A magam részéről ebben semmiképp sem tudnék ilyen határozottan állást foglalni, mivel Jerofejev szövegalkotási technikáját merőben másnak találom Végelénél. Tomasz Kurianowicz, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* újságírója Salinger *Zabhegyezőjéhez* hasonlítja a *Makró*t,<sup>3</sup> Jörg Plath pedig, a *Neue Zürcher Zeitung*ban megjelent cikkében,<sup>4</sup> François Sagan *Jó reggelt, búbánat* című regényét, valamint – és ezt a megközelítést felettébb érdekesnek találtam – Shakespeare *Sok hűhó semmiért* című drámáját is párhuzamba állítja Végel regényével. Érdekes lenne a fent említett szövegösszefüggésekben vizsgálni a *Makró*t, és mindehhez hozzávehetnénk azokat a filmes analógiákat is, amelyeket Plath, illetőleg egy másik cikkben Uli Hufen megemlíti. Plath a francia új hullám két kiváló alakja, François Truffaut és Jean-Luc Godard közös alkotását, a *Kifulladásig* című filmet említi szövegében – azok számára, akik látták a filmet, egyértelmű, miért. Szinte lehetetlen, hogy ne vegyük észre a Hem alakja mögül olykor kikukucskáló, arcunkba grimaszoló ifjú Belmondót.

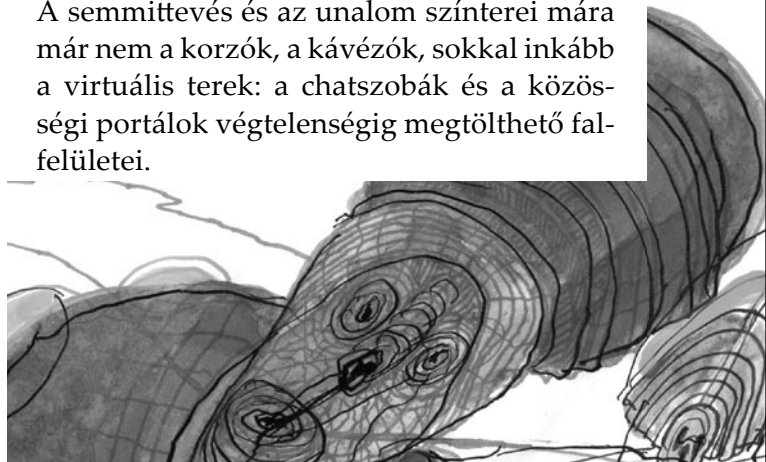
Az előbbieken említett Uli Hufen, a Deutschlandradio kultúrarovatában<sup>5</sup> még egy francia filmes párhuzamot hoz, amelynek narratívája szintén kísértetiesen hasonlít az *Egy makró emlékirata*hoz. Történetesen Jean Eustache *A mama és a kurva* című 1973-ban készült filmjéről van szó. Eustache filmjében is egy örök egyetemista a főhős, aki az eszmék kiüresedését tapasztalva maga is „ürességgel” válaszol; a szereplők élete tartalmatlan, és az unalom, a közöny a legfőbb fegyverük a világgal szemben.

3 Kurianowicz, Tomasz: *Chronik der Enttäuschung*. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 2012. február 1. Forrás: <http://www.vegel.org/de/2012/02/deutsch-chronik-der-enttauschung/>

4 Plath, Jörg: *Welt ohne Sehnsucht*. Neue Zürcher Zeitung, 2011. július 20., <http://www.nzz.ch/aktuell/startseite/welt-ohne-sehnsucht-1.11511873>

5 Hufen, Uli: *Atmosphäre der Ausweglosigkeit*. Deutschlandradio, 2011. június 30., <http://www.dradio.de/dlf/sendungen/buechermarkt/1494325/>

Martin Brinkmann a *Zeit Online*-on<sup>6</sup> megjegyzi, hogy ez a regény azért nagyszerű, mert tulajdonképpen teljesen mindegy, hogy milyen időben, milyen politikai körülmények hálózatában képzeljük el a regény cselekményét, van mondanivalója. És talán ennek tudható be, hogy negyvenöt év után a német olvasó – de mindenekelőtt a kiváló fordító, Lacy Kornitzer, többek közt Örkény István, Kertész Imre, Bartis Attila fordítója – is felfigyelt erre a regényre, felfedezve benne a keserű hasonlóságot a hatvanas évek végi újvidéki (jugoszláviai) fiatalok és a mai fiatalok jövőképe között. Mert ahogyan a regény megírásának idejében, a vasfüggönyön innen s túl, úgy most is jellemzően jelen van a fiatalok körében a feleslegesség-érzet, az időről időre megfogalmazódó tenni akarás, és ezzel párhuzamosan a tett értelmetlensége. Erre Tomasz Kurianowicz is felhívja a figyelmünket a korábban már említett recenziójában. Az idők folyamán csak egyetlen dolog változott meg, a menekülési útvonalak. A semmittevés és az unalom színterei mára már nem a korszok, a kávézók, sokkal inkább a virtuális terek: a chatsobák és a közösségi portálok végtelenségig megtölthető falfelületei.



Az utóbbi évtizedekben nagy számban termelődnek Európa-szerte az „örök egyetemisták”, akik Bubhoz (a német fordításban Blue) és barátaihoz hasonlóan válaszokat keresnek. Az unalom úgy nehezedik a vállukra, akár valami nehéz kabát, és nem hisznek abban, hogy bármi értelme lenne a céltalan bölcsekedésnek, a hippokratészi szentenciák értelmezésének. Aktuálissá vált ismét a *Makró* – ott a helye a *permanens kánonunkban*.

6 Brinkmann, Martin: *Jugend ohne Sinn und Zweck*. Zeit Online, 2011. augusztus 5., <http://www.zeit.de/kultur/literatur/2011-08/laszlo-vegel/seite-1>